

УДК 343.272(477)

Зелькіна Т. Є. – аспірант кафедри кримінального процесу Національної академії внутрішніх справ, м. Київ
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4751-5514>

Особливості адміністрування та характеристика активів, що можуть бути передані в управління АРМА

Метою статті є дослідження активів, що можуть бути передані в управління Національного агентства України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів, й особливостей управління ними. **Методологію** публікації сформовано на підставі використання загальнонаукових і спеціально-наукових методів пізнання, конкретне поєднання яких зумовлено метою та завданнями. Застосування формально-логічного методу дало змогу визначити й доповнити окремі поняття категорії, упорядкувавши понятійно-категоріальний апарат. Також було використано методи формальної та змістовної логіки: аналіз і синтез, дедукцію та індукцію, аналогію, узагальнення тощо. **Наукова новизна** статті полягає в дослідженні окремих проблемних питань стосовно активів, які можуть бути передані в управління Національного агентства України з питань виявлення, розшуку та управління активами, а також характеристики зазначених активів. **Висновки.** На практиці на реалізацію за рішенням суду передають активи, про які не йдеться в Примірному переліку, затвердженому Кабінетом Міністрів України. Проте це не є проблемою правозастосування через встановлені законом дискреційні повноваження Національного агентства України з питань виявлення, розшуку та управління активами, які передбачають установлення належності або неналежності активів до визначених у Примірному переліку видів майна, а також необхідність установити, який шлях управління активами найефективніший. Задля розв'язання проблеми суперечностей норм закону і Кримінального процесуального кодексу України запропоновано узгодити норми Кодексу й імплементувати їх до системи кримінального процесуального законодавства України. Необхідно закріпити в законі і Кримінальному процесуальному кодексі України вимоги до активів, що можуть бути передані в управління Національного агентства України з питань виявлення, розшуку та управління активами, і до передання разом із супровідною документацією задля ефективного користування та розпорядження ними. Варто дослідити судову практику оскарження рішень про передання активів в управління Національного агентства України з питань виявлення, розшуку та управління активами.

Ключові слова: активи; Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів; АРМА; управління активами.

Вступ

Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів (далі – Національне агентство, або АРМА), є новоствореним органом зі спеціальним статусом, до повноважень якого належить виявлення й розшук активів, на які може бути накладено арешт у кримінальному провадженні, а також управління ними. Під час реалізації повноважень з управління активами виникають два цілком різні види правовідносин, кожен з яких має певну специфіку (Buiadzhy, 2018). Зазначені відносини потребують комплексного дослідження, оскільки є предметом вивчення цивільного, адміністративного та кримінального процесуального права. Крім того, це питання недостатньо досліджено у вітчизняній науці, а проблематика протидії корупції та економічним злочинам загалом є одним із найпріоритетніших напрямів сучасної кримінально-правової політики України (Biletskyi, 2017).

Досі не здійснено комплексних досліджень активів, що можуть бути передані в управління АРМА, та особливостей управління ними. Лише Г. Буяджи здійснив порівняльно-правовий аналіз відносин, які виникають під час управління арештованими Національним агентством активами та їх передання в управління за договором

управління майном. Крім того, ця стаття ґрунтується на положеннях міжнародних нормативних актів і чинному законодавстві України, а також матеріалах Національного агентства.

Мета і завдання дослідження

Метою статті є дослідження активів, що можуть бути передані в управління АРМА, та особливостей управління ними. Завдання статті: схарактеризувати активи, що можуть бути передані в управління АРМА; визначити особливості управління ними; проаналізувати відносини, які виникають під час управління арештованими Національним агентством активами, та передавання їх в управління за договором управління майном.

Виклад основного матеріалу

Правове підґрунтя діяльності АРМА становлять Конституція України, міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, Закон України «Про Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів» (далі – Закон) та інші закони України, а також прийняті відповідно до них інші нормативно-правові акти. Орієнтирами в роботі АРМА є

правові акти ЄС, аналітичні матеріали фахових міжнародних організацій.

Питання розшуку, арешту й управління активами, одержаними внаслідок корупційних та інших злочинів, на міжнародному рівні регулюють Конвенція про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом ("Konventsiiia Rady Yevropy", 2005), Конвенція ООН проти корупції ("Konventsiiia Orhanizatsii Obiednanykh Natsaii", 2003), Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією ("Kryminalna konventsiiia", 1999), Конвенція Ради Європи про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом, та про фінансування тероризму ("Konventsiiia Rady Yevropy", 2005), Рішення Ради Європейського Союзу 2007/845/JHA від 6 грудня 2007 року ("Council Decision", 2007) щодо співпраці між офісами з повернення активів у сфері розшуку та виявлення доходів від злочинів або іншого майна, пов'язаного зі злочинами, Директива ЄС 2014/42/EU «Про замороження і конфіскацію знарядь і доходів від злочинів у Європейському Союзі» від 3 квітня 2014 року ("Directive", 2014).

Одним із ключових актів права ЄС у сфері розшуку, арешту й управління активами, одержаними внаслідок корупційних та інших злочинів, є Директива ЄС № 2014/42/EU від 3 квітня 2014 року ("Directive", 2014), що передбачає необхідність ужиття заходів з ефективного розпорядження активами, на які накладено арешт, а також створення спеціальних інституцій, відповідальних за управління такими активами з метою збереження їх або їхньої вартості. У Директиві зазначено, що з метою ефективного управління наявна можливість здійснення реалізації активів.

«Велика вісімка» в межах підгрупи з кримінально-правових питань 27 квітня 2005 року схвалила Кращі практики щодо адміністрування арештованих активів ("G8 Best Practices"). У рекомендаціях зазначено, що вони мають на меті, зокрема, допомогти державам у збереженні вартості арештованих активів. Із цього приводу Г. Буяджи зауважує: одна з ключових рекомендацій полягає в тому, що в судовому провадженні, відповідно до національного законодавства, має бути дозволено продаж активів до винесення остаточного рішення суду у справі та застосування заходів конфіскації або стягнення активів у дохід держави стосовно тих із них, які швидко псуються або знецінюються (наприклад, судна, літаки, автомобілі, тварини, ферми з вирощування сільськогосподарських культур) (Buiadzhy, 2018, р. 189). Держава має забезпечити розгляд питання про надання дозволу на продаж до винесення остаточного рішення суду у справі щодо активів, які є надто обтяжливими для управління. Отримані від

реалізації доходи мають бути збережені, відповідно до національного законодавства, до винесення остаточного рішення суду та застосування заходів конфіскації або стягнення активів у дохід держави. Саме це буде сприяти виконанню одного з основних завдань кримінального судочинства – захисту прав та законних інтересів осіб та організацій, потерпілих від злочинів, що є одним з важливих заходів, які застосовує держава щодо забезпечення законності та зміцнення правопорядку (Malanchuk, 2018).

Для виконання зазначених вище міжнародно-правових актів і рекомендацій в Україні було розроблено відповідні законодавчі акти і внесено зміни в чинні.

У науці й правозастосовній практиці увагу акцентують на новому органі, суб'єкті повернення активів, одержаних злочинним шляхом, – Національному агентстві, яке успішно функціонує у сфері управління арештованими або конфіскованими активами в кримінальному провадженні.

Звітуючи про виконання відомством функцій управління арештованими активами, голова АРМА повідомив, що станом на кінець 2018 року ухвалами слідчих суддів в управління Національного агентства було передано 646 різноманітних об'єктів, арештованих у межах кримінальних проваджень, з них: 57 % – передано в управління за договором, 42 % – знаходяться на різних стадіях опрацювання, 1,24 % – реалізовано. Завдяки діяльності управителів до державного бюджету 2018 року безповоротно перераховано 9 020 064,25 грн. Депозитний портфель АРМА на кінець 2018 року становив понад 150 млн грн та був представлений у гривні, доларі та євро. Ці кошти було передано Національному агентству в управління або виручено внаслідок реалізації арештованого майна. На них було нараховано відсотки на понад 16 млн грн. Станом на лютий 2019 року від реалізації арештованих активів АРМА отримано 24 924 770,75 грн. Кошти від реалізації розміщено на депозитному рахунку АРМА в державному банку, на які будуть нараховувати відсотки за користування банком ("Sait "Natsionalnoho ahentstva").

На офіційному сайті АРМА розміщено перелік арештованих активів, переданих в управління Національного агентства, який є систематизованим викладом інформації: вид, опис, регіон розміщення відповідних активів, підстава їх передання в управління, статус управління й інші відомості. Наказом Національного агентства від 5 березня 2019 року № 109 затверджено Вимоги до змісту Переліку арештованих активів, переданих в управління АРМА ("Nakaz Natsionalnoho ahentstva", 2019).

Метою створення переліку арештованих активів, переданих в управління Національного агентства, є: мотивація бізнесу до співпраці з

АРМА; спонукання правоохоронних органів і власників заарештованих активів у кримінальних провадженнях до їх передання в управління АРМА; підвищення прозорості управління АРМА заарештованими активами; запобігання поширенню неправдивої інформації про АРМА ("Sait "Natsionalnoho ahentstva"). Перелік підлягає актуалізації раз на календарний місяць та оприлюдненню на офіційному веб-сайті АРМА.

Відповідно до відомостей офіційного сайту Національного агентства, станом на 15 березня 2019 року перелік арештованих активів, переданих в управління АРМА, становив 726 одиниць: 480 – об'єкти нерухомого майна, 4 – майнові комплекси, 54 – об'єкти рухомого майна, 110 – транспортні засоби, 59 – позиції майна, що засвідчує корпоративні права, 1 – майнові та інші права, 18 – грошові кошти. До топ-5 регіонів України, де розташовані арештовані активи, належать Чернігівська, Одеська, Київська, Харківська та Сумська області ("Sait "Natsionalnoho ahentstva").

Станом на 29 березня 2019 року перелік арештованих активів, переданих в управління АРМА, становив 866 позицій, на 26 квітня 2019 року – 989, на 31 травня 2019 року – 1443, що свідчить про дієвість і постійне зростання обсягу роботи АРМА з управління арештованими активами.

Проаналізувавши цей перелік, можна дійти висновку, що на практиці на реалізацію за рішенням суду передають, зокрема майнові комплекси, серед яких об'єкти нерухомого майна, тобто активи, які не зазначені в Примірному переліку. Наприклад, нерухоме майно, а саме нежитлова восьмиповерхова будівля загальною площею 1 547 м², передано для реалізації ухвалою слідчого судді Шевченківського районного суду м. Києва від 4 грудня 2018 року у справі № 761/46066/18.

Проте, на наш погляд, це не є проблемою правозастосування. По-перше, Примірний перелік не є вичерпним. По-друге, згідно з ч. 1 ст. 21 цього Закону ("Закон України", 2015) управління рухомим і нерухомим майном, цінними паперами, майновими та іншими правами здійснює АРМА шляхом реалізації відповідних активів або передання їх в управління (за договором).

У цьому положенні Закону встановлено дискреційні повноваження АРМА: самостійно визначати належність або неналежність активів до видів майна відповідно до Примірного переліку та з огляду на принцип верховенства права, з'ясувати, який шлях управління активами найефективніший, тобто дає змогу зберегти або підвищити вартість активів. Це право обумовлене функцією АРМА щодо організації заходів з управління активами, що закріплене п. 4 ч. 1 ст. 9 Закону. Також це повноваження безпосередньо передбачене пп. 15 п. 4

Положення про АРМА ("Postanova Kabinetu Mininstriv", 2018), згідно з яким Національне агентство приймає рішення стосовно визначення шляху управління активом (реалізацією відповідного активу, переданням його в управління за договором або в інший спосіб, визначений законом) з метою здійснення ефективного управління, а також збереження та підвищення економічної вартості активу.

Згідно з положеннями Рекомендації Комітету міністрів Ради Європи № R (80)2 стосовно здійснення адміністративними органами влади дискреційних повноважень, ухваленої 11 березня 1980 року, дискреційними слід вважати повноваження, які адміністративний орган може реалізувати на власний розсуд, тобто маючи змогу обирати з кількох юридично допустимих рішень найкраще. АРМА під час виконання відповідного судового рішення має керуватися нормами Закону, з огляду на те, що необхідно забезпечити виконання цього судового рішення шляхом (реалізація чи управління за договором) максимального досягнення окресленої мети управління. Оскільки мета є першочерговою, то похідними – шляхи досягнення ("Nastanovy z upravlinnia", 2019).

Під час виконання такого судового рішення з метою досягнення зазначеної в Законі мети управління АРМА має право самостійно обирати шлях управління активом (реалізація або передання в управління за договором), тобто діяти в межах дискреції. Зазначене підтверджено судовою практикою. Наприклад, ухвалою слідчого судді Дніпровського районного суду м. Києва від 15 червня 2018 року у справі № 755/16396/16-к визначено, що під час виконання судового рішення АРМА має можливість як користуватися порядком, передбаченим в ухвалі суду, так і діяти в межах своїх повноважень.

Упродовж 2018 року дії та рішення АРМА оскаржували в понад 90 судових провадженнях (адміністративних, господарських, цивільних), у жодному з яких не було встановлено порушень законодавства. З них у дев'яти випадках суди застосовували заходи забезпечення позову шляхом заборони управління активами, сім разів за такими заборонами АРМА доведено їхню незаконність, і вони були скасовані судами апеляційної інстанції; за двома справами стосовно суддів, які постановили заборони вчиняти дії з управління активами, детективи НАБУ внесли відомості в Єдиний реєстр досудових розслідувань (ЄРДР) щодо винесення завідомо неправосудного рішення.

Серед найбільших активів, переданих АРМА в управління управителям на підставі договорів, – Новороздільська та Новояворівська ТЕЦі у Львівській області, чотири поверхи в БЦ «Гулівер», понад 100 об'єктів нерухомості у

18 обласних центрів України, які належать групі компаній «AIC», Одеський ЦУМ та готель «Чорне море» в м. Одесі.

Національне агентство АРМА на конкурсних засадах 2018 року обрало двох реалізаторів арештованих активів – ДП «СЕТAM» та Українську універсальну біржу. Того самого року реалізовано ДП «СЕТAM» – автомобіль Lexus RX350 і 134 т кукурудзи; Українською універсальною біржою – два автомобілі Renault Dokker та чотири автомобілі Toyota Camry.

АРМА є відповідальним за збереження активів резиденції «Межигір'я» на підставі ухвал Печерського районного суду м. Києва від 29 травня 2018 року № 757/25776/18-к та від 6 червня 2018 року № 757/27722/18-к. Конкурс управління арештованими активами у вигляді корпоративних прав ТОВ «Танталіт», нерухомого та рухомого майна, розташованого у с. Нових Петрівцях Вишгородського району Київської області (резиденція «Межигір'я»), завершився 29 травня 2019 року. Проте аналіз повідомлень у ЗМІ засвідчує, що деякі журналісти, активісти й громадська рада при Національному агентстві не поділяють рішення Тендерного комітету та закликають АРМА до скасування результатів конкурсу й оголошення нового відбору управління. Конкурсний відбір управління активами резиденції «Межигір'я» триває понад півроку. АРМА п'ять разів продовжувало строки відбору, запрошувало долучитися до конкурсу активістів, бізнесменів, усіх охочих. Державне бюро розслідувань внесло відомості в ЄРДР щодо можливої службової недбалості службовців АРМА в затягуванні конкурсного добору. Однак за законодавством України Тендерний комітет АРМА не має права скасувати результати конкурсу на підставі незгоди з його результатами журналістів чи рекомендації громадської ради. Наразі питання стосовно резиденції «Межигір'я» вирішують.

Відповідно до п. 4 ч. 1 ст. 1 Закону ("Postanova Kabinetu Ministriv", 2015), управління активами – діяльність із володіння, користування та/або розпорядження активами, тобто забезпечення збереження активів, на які накладено арешт у кримінальному провадженні, та їх економічної вартості або реалізація таких активів чи передача їх в управління відповідно до цього Закону, а також реалізація активів, конфіскованих під час кримінального провадження.

Арешт, який накладено на майно, полягає в забороні власнику розпоряджатися майном та здійсненні операцій з грошовими коштами або іншими цінностями, що знаходяться на зберіганні, рахунку або вкладі в кредитних організаціях у межах, у яких накладають арешт (Girginov, 2017).

За результатами аналізу особливостей відносин, що виникають під час управління арештованими активами безпосередньо Національним

агентством та передання арештованих активів до управління на підставі договору управління майном, попри спільні ознаки, вони різняться за: правовим змістом (перші є публічно-правовими відносинами, другі – приватно-правовими з елементами публічно-правових); підставами виникнення та припинення; колом суб'єктів, а також повноваженнями щодо переданого майна.

В обох видах відносин Національне агентство діє як квазівласник арештованого майна. Відносини управління, суб'єктом яких є АРМА, існують у двох формах, виникають по чергову та з різних підстав – на підставі ухвали суду чи відповідного договору управління. Після винесення ухвали слідчим суддею (судом) і передання майна Національне агентство стає управителем. Надалі воно може безпосередньо управляти переданим майном або укласти договір управління, у якому АРМА діє як установник. В обох видах відносин зазначений орган є квазівласник арештованого майна.

Тобто є дві групи прав управління арештованим майном: перша охоплює права, що належать АРМА, друга – управителеві за договором управління. Специфіка обох груп полягає в тому, що ці права є строковими та цільовими. Строк дії управління за законом безпосередньо залежить від терміну дії арешту в кримінальному провадженні чи наявності кримінального провадження. З припиненням арешту чи закриттям кримінального провадження припиняється і дія управління арештованим майном. Тому строк дії таких прав управління невизначений і залежить від моменту настання обставини (припинення дії арешту чи самого кримінального провадження), що не охоплено компетенцією АРМА чи залучених ним третіх осіб.

Слушною є думка Г. Буяджи (Buiadzhy, 2018), що управління активами, здійснюване Національним агентством, – це професійна строкова діяльність із володіння, користування та (або) розпорядження арештованими у кримінальному провадженні активами, яка здійснюється на підставі відповідної ухвали слідчого судді або суду з метою збереження або підвищення їхньої економічної вартості й подальшої реалізації на користь держави, або повернення власникові (Buiadzhy, 2018, р. 187). Права АРМА з управління арештованими активами є пріоритетнішими за права власника.

Положення Закону визначають порядок управління так, що АРМА не здійснює безпосереднього управління арештованими активами, на це уповноважено дібраного за конкурсом управління на підставі договору управління, за реалізацію такого майна відповідає дібраний за конкурсом реалізатор. Якщо йдеться про грошові кошти й банківські метали, такими активами управляє банк (ст. 20 Закону). Права АРМА з

управління арештованим майном є правами з організації управління такими активами.

Тобто права АРМА з управління арештованим майном охоплюють права володіння, користування та/або розпорядження активами, проте в такий спосіб, щоб забезпечити подальше безпосереднє управління ними спеціальними суб'єктами – управителем, реалізатором, банком.

Відповідно до Методичних рекомендацій, затверджених наказом Національного агентства від 29 листопада 2018 року № 343 ("Nastanovy z upravlinnia", 2019), будь-який арештований у кримінальному провадженні актив може бути передано в управління АРМА, якщо він відповідає встановленим Законом і КПК України вимогам, незалежно від типу й виду такого активу (транспортні засоби, рухоме майно, нерухомість, підприємства, цілісні майнові комплекси, кошти, цінні папери, усі види енергії, корпоративні права тощо).

Проте системне тлумачення кримінального процесуального законодавства та практика діяльності Національного агентства дають змогу виокремити такі вимоги до активів, що можуть бути передані в його управління:

1) будь-яке майно має бути арештовано в кримінальному провадженні, відкритому в Україні, водночас арешт має бути накладено з будь-якою метою, передбаченою ст. 170 КПК України, крім забезпечення цивільного позову (виняток не стосується випадку, коли арешт накладено для забезпечення цивільного позову, пред'явленого в інтересах держави Україна);

2) арешт має передбачати заборону розпорядження (обов'язково) або користування майном (бажано). На практиці організація заходів з управління активами може бути ускладнена, якщо арешт не передбачає заборони користування майном;

3) сукупна вартість активів, які передають в управління АРМА на одній правовій підставі, має становити понад 200 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб. Закон із цього питання містить вимогу щодо мінімальної вартості таких активів у понад 200 розмірів мінімальної заробітної плати, встановленої станом на 1 січня відповідного року, а КПК України – у понад 200 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб. Водночас в Україні розмір прожиткового мінімуму зазвичай менший за розмір мінімальної заробітної плати.

Попри суперечність норм Закону і КПК України, передавання активу в управління відбувається в межах кримінального процесу, тобто процедуру такої передачі встановлено в КПК України. За своїм правовим змістом управління арештованим майном має на меті досягнення цілей арешту майна як заходу забезпечення кримінального провадження.

Дискусійним залишається питання, чи є Закон частиною кримінального процесуального законодавства України, незважаючи на наявні в ньому норми про переважну силу його положень над положеннями інших актів законодавства в разі суперечності. На нашу думку, для розв'язання цієї проблеми Закон слід узгодити з нормами КПК України й імплементувати до системи кримінального процесуального законодавства України;

4) активи мають бути визнані речовими доказами. Така вимога передбачена КПК України, хоча її немає в Законі, а отже, вона обов'язкова до виконання;

5) передавання активів в управління не має завдавати шкоди кримінальному провадженню, відповідно до КПК України, хоча її і немає в Законі, а отже, вона обов'язкова до виконання ("Nastanovy z upravlinnia", 2019). Проте така вимога КПК України надає повноваження органу досудового розслідування чи процесуального керівництва в кожному конкретному випадку зважувати, чи завдаватиме шкоди кримінальному провадженню факт передавання активу в управління.

Ні Закон, ні КПК України не містять вимоги про передавання в управління активів разом із супровідною документацією, що є необхідною умовою для ефективного користування та розпорядження ними. Проте АРМА завжди зацікавлене в одержанні від органів досудового розслідування та прокуратури більш комплексної інформації та документації стосовно переданих в управління активів, оскільки від якості та повноти таких відомостей безпосередньо залежить оперативність організації заходів з управління активами. Зокрема, ідеться про: опис ідентифікаційних даних, характеристик і властивостей активу; правовстановлюючі документи на актив; визначення кола осіб, яким належать майнові права щодо активу, підстав виникнення таких майнових прав; визначення кола судових спорів, інших обтяжень юридичного, економічного чи фактичного характеру, наявних щодо активу; будь-які інші відомостей, що мають значення для досягнення мети управління – збереження чи підвищення вартості активу ("Nastanovy z upravlinnia", 2019).

Слід констатувати, що проблематика передавання активів в управління АРМА полягає в тому, що значна частина окресленого майна не має належної ідентифікаційної, розрізняльної інформації (передавали в управління без зазначення його характеристик, властивостей тощо). Статистика засвідчує існування тенденції до зростання обсягів активів, які будуть передавати в управління АРМА найближчим часом.

Відповідно до ч. 4 ст. 21 Закону ("Zakon Ukrainy", 2015), постанови Кабінету Міністрів України від 13 вересня 2017 року № 685, майно,

зокрема предмети чи великі партії товарів, зберігання якого неможливе без труднощів, або витрати із забезпечення спеціальних умов зберігання якого чи управління яким співмірні з його вартістю, або яке швидко знецінюється, а також майно у вигляді товарів чи продукції, що швидко псуються, мають реалізувати за цінами не нижчими за ринкові.

З метою врегулювання деяких питань щодо управління арештованими транспортними засобами прийнято постанову Кабінету Міністрів України «Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України» ("Postanova Kabinetu Ministriv", 2019). Постанову підготував АРМА з метою реалізації положень ч. 1–5 ст. 21 Закону та п. 22 Порядку реалізації арештованих активів на електронних торгах, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 27 вересня 2017 року № 719. Контроль за ефективністю управління переданими активами АРМА здійснює періодично (не менше ніж раз на місяць) ("Postanova Kabinetu Ministriv", 2018).

Наукова новизна

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що в статті виокремлено проблемні питання, пов'язані з активами, які можуть бути передані в управління АРМА, і здійснено характеристику таких активів.

Висновки

Управління арештованим майном як одна з функцій Національного агентства є вдалою імплементацією відповідних практик ЄС у законодавство України. Ця функція не є черговою регуляторною діяльністю держави, вона створює принципово новий механізм державно-приватного партнерства, наслідком якого є поява нового ринку послуг управління арештованим майном і ринку арештованого (проте не конфіскованого) майна.

Управління здійснюють шляхом прийняття активів на збереження, здійснення контролю за збереженням активів, на які накладено арешт, або за додержанням власником активів відповідних обмежень чи заборон, встановлених ухвалою слідчого судді або суду щодо

арештованих активів. Також Національне агентство здійснює управління конфіскованими активами (згідно із судовими рішеннями про конфіскацію, спеціальну конфіскацію, задоволення позовів на користь держави в кримінальних провадженнях).

Відповідно до ч. 1 ст. 21 Закону, управління рухомим і нерухомим майном, цінними паперами, майновими й іншими правами здійснює АРМА шляхом реалізації відповідних активів або передання їх в управління (за договором).

Отже, у цьому положенні Закону встановлено дискреційні повноваження АРМА, відповідно до яких воно самостійно встановлює належність або неналежність активів до видів майна, визначених у Примірному переліку, і на цій підставі визначає, з огляду на принцип верховенства права, який шлях управління активами найефективніший, тобто дає змогу забезпечувати збереження вартості активів, а також підвищити її. Це право обумовлене функцією АРМА щодо організації заходів з управління активами. Також Національне агентство приймає рішення щодо визначення шляху управління активом (реалізація відповідного активу, передання його в управління за договором або в інший спосіб, визначений законом) з метою здійснення управління на умовах ефективності, а також стосовно збереження та підвищення економічної вартості активу.

Практика передання активів в управління АРМА й оскарження відповідних судових рішень засвідчує, що під час розгляду питання про передання активу в управління в ухвалі слідчий суддя чи суд мають розглянути й установити питання відповідності майна вимогам до активів, що можуть бути передані в управління АРМА, а також дотримання процедурних питань передання такого майна в управління.

Реалізацію активів здійснює АРМА на прилюдних (аукціонах) та/або електронних торгах. Держава несе відповідальність за втрату (нестачу) або пошкодження активів, прийнятих на зберігання Національним агентством, незалежно від його вини. Позитивною практикою також є те, що АРМА формує та веде Єдиний державний реєстр активів, на які накладено арешт у кримінальному провадженні, який є відкритим і розміщений на його офіційному веб-сайті.

REFERENCES

- Biletskyi, A.V. (2017). Dosvid uchasti hromadskosti u zakhodakh shchodo zapobihannia korupciinii zlochynnosti v Ukraini [Experience of public participation in anti-corruption activities in Ukraine]. *Problemy zakonnosti, Problems of legality*, 136, 225-235. doi: <https://doi.org/10.21564/2414-990x.136.93223> [in Ukrainian].
- Buiadzhy, H. (2018). Osoblyvosti upravlinnia mainom Natsionalnym ahentstvom Ukrainy z pytan vyavleniia, rozshuku ta upravlinnia aktyvamy, oderzhanymy vid korupciinykh ta inshykh zlochyniv [Features of property management by the National Agency of Ukraine for Detection, Investigation and Management of Assets Received from Corruption and Other Crimes]. *Pravo Ukrainy, Law of Ukraine*, 185-198. doi: <https://doi.org/10.33498/louu-2018-02-185> [in Ukrainian].

- Council Decision 2007/845/JHA of 6 December 2007 concerning cooperation between Asset Recovery Offices of the Member States in the field of tracing and identification of proceeds from, or other property related to, crime. (n.d.). *eur-lex.europa.eu*. Retrieved from <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32007D0845>.
- Directive 2014/42/EU of the European Parliament and of the Council of 3 April 2014 on the freezing and confiscation of instrumentalities and proceeds of crime in the European Union. (n.d.). *eur-lex.europa.eu*. Retrieved from <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32014L0042>.
- G8 Best Practices for the Administration of Seized Assets. (n.d.). *docplayer.net*. Retrieved from <http://docplayer.net/16960901-G8-best-practices-for-the-administration-of-seizedassets.html>.
- Girginov, A. (2017). Confiscation and Criminal Assets Recovery - Review of Bosnian Law. *Beijing Law Review*, 8, 252-270. doi: <https://doi.org/10.4236/blr.2017.83015>.
- Konventsia Rady Yevropy pro vidmyvannia, poshuk, aresht ta konfiskatsiiu dokhodiv, oderzhanykh zlochyynnym shliakhom, ta pro finansuvannia teroryzmu: vid 16 trav. 2005 r. [Council of Europe Convention on Laundering, Search, Seizure and Confiscation of Proceeds from Crime and on the Financing of Terrorism from May 16, 2005]. (n.d.). *zakon3.rada.gov.ua*. Retrieved from http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_948/conv [in Ukrainian].
- Konventsia Orhanizatsii Obiednanykh Natsaii proty koruptsii: vid 31 zhovt. 2003 r. [The United Nations Convention against Corruption from October 31, 2003]. (n.d.). *zakon2.rada.gov.ua*. Retrieved from http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_c16/conv [in Ukrainian].
- Konventsia pro vidmyvannia, poshuk, aresht ta konfiskatsiiu dokhodiv, oderzhanykh zlochyynnym shliakhom: vid 8 lystop. 1990 r. [Convention on the Laundering, Search, Seizure and Confiscation of the Proceeds of Crime from November 8, 1990]. (n.d.). *zakon2.rada.gov.ua*. Retrieved from http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_029/conv [in Ukrainian].
- Kryminalna konventsia pro borotbiu z koruptsiieiu (ETS 173): vid 27 sich. 1999 r. [Criminal Convention for the Suppression of Corruption (ETS 173) from January 27, 1999]. (n.d.). *zakon3.rada.gov.ua*. Retrieved from http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_101/conv [in Ukrainian].
- Malanchuk, P.M. (2018). Zastava v systemi zapobizhnykh zakhodiv chynnoho kryminalno-protseusualnoho zakonodavstva Ukrainy [Collateral in the system of preventive measures of the current criminal procedural legislation of Ukraine]. *Pravovi horyzonty, Legal horizons*, 73-77. doi: <http://www.doi.org/10.21272/legalhorizons.2018.i10.p73> [in Ukrainian].
- Nakaz Natsionalnogo ahentstva Ukrainy z pytan vyavleniia, rozshuku ta upravlinnia aktyvamy, oderzhanymy vid koruptsiinykh ta inshykh zlochyyniv "Vymohy do zmistu Pereliku areshtovanykh aktyviv, peredanykh v upravlinnia ARMA": vid 5 berez. 2019 r. No. 109 [Order of the National Agency of Ukraine for Detection, Investigation and Management of Assets Received from Corruption and Other Crimes "Requirements for the contents of the List of arrested assets transferred to the management of the ARMA" from March 5, 2019, No. 109]. (n.d.). *arma.gov.ua*. Retrieved from <https://arma.gov.ua/files/general/2019/03/21/20190321100642-99.pdf> [in Ukrainian].
- Nastanovy z upravlinnia areshtovanykh mainom [Guidelines for the Management of Arrested Property]. (2019). Kyiv: VAITE. Retrieved from <https://arma.gov.ua/files/general/2019/03/18/20190318181722-40.pdf> [in Ukrainian].
- Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy "Pro zatverdzhennia Polozhennia pro Natsionalne ahentstvo Ukrainy z pytan vyavleniia, rozshuku ta upravlinnia aktyvamy, oderzhanymy vid koruptsiinykh ta inshykh zlochyyniv": vid 11 lyp. 2018 r. No. 613 [Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine "About the approval of Regulation on the National Agency of Ukraine for Detection, Investigation and Management of Assets Received from Corruption and Other Crimes" from July 11, 2018, No. 613]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/613-2018-%D0%BF?lang=ru> [in Ukrainian].
- Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy "Pro vidbir na konkursnykh zasadakh yurydychnykh osib, yaki zdiisniuiut realizatsiiu areshtovanykh aktyviv": vid 9 serp. 2017 r. No. 558 [Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine "On the selection on the competitive basis of legal entities carrying out the sale of seized assets" from August 9, 2017, No. 558]. (n.d.). *zakon2.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/558-2017-%D0%BF> [in Ukrainian].
- Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy "Pro vnesennia zmin do deiakykh postanov Kabinetu Ministriv Ukrainy": vid 23 sich. 2019 r. No. 46. [Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine "On Amendments to Some Resolutions of the Cabinet of Ministers of Ukraine" from January 23, 2019, No. 46]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/46-2019-%D0%BF> [in Ukrainian].
- Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy "Prymirnyi perelik maina, v tomu chysli u vyhliadi predmetiv chy velykykh partii tovariv, zberihannia yakoho cherez hromizdkist abo z inshykh prychyn nemozhlyve bez zaivkykh trudnoshchiv, abo vytraty na zabezpechennia spetsialnykh umov zberihannia yakoho chy upravlinnia yakym spivmimi z yoho vartistiu, abo yake shvydko vtrachaie svoiu vartist, a takozh maina u vyhliadi tovariv abo produktsii, shcho pidaiutsia shvydkomu psuvanniu, shcho pidliahaie realizatsii": vid 13 veres. 2017 r. No. 685 [Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine "Exemplary inventory of property, including in the form of objects or large consignments of goods, the storage of which is impossible or unnecessarily difficult to store, for other reasons, or the cost of providing special storage conditions or management which is commensurate with its value, or which loses its value rapidly, as well as property in the form of goods or products subject to rapid deterioration to be sold" from September 13, 2017, No. 685]. (n.d.). *zakon3.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/685-2017-%D0%BF> [in Ukrainian].
- Postanovova Kabinetu Ministriv Ukrainy "Pro zatverdzhennia Poriadku zdiisnennia kontroliu za efektyvnistiu upravlinnia aktyvamy": vid 10 trav. 2018 r. No. 351 [Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine "On approval of the Order of wallisnennia control for efektyvnist upravlinnia aktyvamy" from May 10, 2018, No. 351]. (n.d.). *zakon2.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/351-2018-%D0%BF> [in Ukrainian].

- Sait "Natsionalnoho ahentstva Ukrainy z pytan vyivlennia, rozshuku ta upravlinnia aktyvamy, oderzhanymy vid koruptsiinykh ta inshykh zlochyniv" [Site "National Agency of Ukraine for Detection, Search and Management of Assets Received from Corruption and Other Crimes"]. *arma.gov.ua*. Retrieved from <https://arma.gov.ua/files/general/2019/03/20/20190320070715-54.pdf> [in Ukrainian].
- Zakon Ukrainy "Pro Natsionalne ahentstvo Ukrainy z pytan vyivlennia, rozshuku ta upravlinnia aktyvamy, oderzhanymy vid koruptsiinykh ta inshykh zlochyniv": vid 10 lystop. 2015 r. No. 772-VIII [Law of Ukraine "About the National Agency of Ukraine for Detection, Investigation and Management of Assets Received from Corruption and Other Crimes" from November 10, 2015, No. 772-VIII]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy, Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 1, 1 [in Ukrainian].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДжЕРЕЛ

- Білецький А. В. Досвід участі громадськості у заходах щодо запобігання корупційній злочинності в Україні. *Проблеми законності*. 2017. Вип. 136. С. 225–235. doi: <https://doi.org/10.21564/2414-990x.136.93223>.
- Буяджи Г. Особливості управління майном Національним агентством України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів. *Право України*. 2018. С. 185–198. doi: <https://doi.org/10.33498/ouu-2018-02-185>.
- Council Decision 2007/845/JHA of 6 December 2007 concerning cooperation between Asset Recovery Offices of the Member States in the field of tracing and identification of proceeds from, or other property related to, crime. URL: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32007D0845>.
- Directive 2014/42/EU of the European Parliament and of the Council of 3 April 2014 on the freezing and confiscation of instrumentalities and proceeds of crime in the European Union. URL: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32014L0042>.
- G8 Best Practices for the Administration of Seized Assets. URL: <http://docplayer.net/16960901-G8-best-practices-for-the-administration-of-seizedassets.html>.
- Girginov A. Confiscation and Criminal Assets Recovery – Review of Bosnian Law. *Beijing Law Review*. 2017. № 8. P. 252–270. doi: <https://doi.org/10.4236/blr.2017.83015>.
- Конвенція Ради Європи про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом, та про фінансування тероризму: міжнар. док. від 16 трав. 2005 р. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_948/conv.
- Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції: міжнар. док. від 31 жовт. 2003 р. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_c16/conv.
- Конвенція про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом: міжнар. док. від 8 листоп. 1990 р. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_029/conv.
- Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією (ETS 173): міжнар. док. від 27 січ. 1999 р. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_101/conv.
- Маланчук П. М. Застава в системі запобіжних заходів чинного кримінально-процесуального законодавства України. *Правові горизонти*. 2018. С. 73–77. doi: <http://www.doi.org/10.21272/legalhorizons.2018.i10.p73>.
- Вимоги до змісту Переліку арештованих активів, переданих в управління АРМА: наказ Національного агентства України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів від 5 берез. 2019 р. № 109. URL: <https://arma.gov.ua/files/general/2019/03/21/20190321100642-99.pdf>.
- Настанови з управління арештованим майном: матод. рек. Київ: ВАТЕ, 2019. 208 с. URL: <https://arma.gov.ua/files/general/2019/03/18/20190318181722-40.pdf>.
- Про затвердження Положення про Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів: постанова Кабінету Міністрів України від 11 лип. 2018 р. № 613. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/613-2018-%D0%BF?lang=ru>.
- Про відбір на конкурсних засадах юридичних осіб, які здійснюють реалізацію арештованих активів: постанова Кабінету Міністрів України від 9 серп. 2017 р. № 558. URL: <https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/558-2017-%D0%BF>.
- Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України: постанова Кабінету Міністрів України від 23 січ. 2019 р. № 46. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/46-2019-%D0%BF>.
- Примірний перелік майна, в тому числі у вигляді предметів чи великих партій товарів, зберігання якого через громіздкість або з інших причин неможливе без зайвих труднощів, або витрати на забезпечення спеціальних умов зберігання якого чи управління яким співмірні з його вартістю, або яке швидко втрачає свою вартість, а також майна у вигляді товарів або продукції, що піддаються швидкому псуванню, що підлягає реалізації: постанова Кабінету Міністрів України від 13 верес. 2017 р. № 685. URL: <https://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/685-2017-%D0%BF>.
- Про затвердження Порядку здійснення контролю за ефективністю управління активами: постанова Кабінету Міністрів України від 10 трав. 2018 р. № 351. URL: <https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/351-2018-%D0%BF>.
- Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів: [сайт]. URL: <https://arma.gov.ua/files/general/2019/03/20/20190320070715-54.pdf>.
- Про Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів: Закон України від 10 листоп. 2015 р. № 772-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2016. № 1. Ст. 1.

Стаття надійшла до редколегії 26.04.2019

Zelkina T. – Postgraduate Student of the Department of Criminal Procedure of the National Academy of Internal Affairs, Kyiv, Ukraine
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4751-5514>

Features of Administration and Characteristics of Assets which may be Transferred in ARMA Management

*The **purpose** of the article is to study the assets that can be transferred to the management of ARMA, and the features of management of them. **Methodology.** The paper uses general scientific and special-scientific methods of cognition, the concrete combination of which is determined by the purpose and objectives of the study. Using the formal-logical method has allowed to define, clarify and supplement the individual concepts of the category and thus to organize the conceptual-categorical apparatus. Methods of formal and logical logic were also used, in particular methods of analysis and synthesis, deduction and induction, analogies and generalizations, and others like that. The **scientific novelty** of the article is due to the fact that it is a study of some problematic issues regarding the assets that can be transferred to the management of ARMA, in addition, the characteristics of such assets are carried out. **Conclusions.** To date, in practice, assets that are not listed in the Model List approved by the Cabinet of Ministers are transferred to the court for implementation by the court. However, this is not a problem of enforcement due to the discretionary powers of the ARMA established by the law, which consist in the competence of the ARMA to independently establish the affiliation or inadequacy of assets to the types of property specified in the Model List and, depending on this, to determine, taking into account the rule of law, which way the asset management is most effective. In order to resolve the issue of conflict with the norms of the Law and the CPC of Ukraine, it is proposed to bring the CPC of Ukraine into line with the norms of the CPC and implement it in the system of criminal procedural legislation of Ukraine. It is also proposed to consolidate in the Law and the CPC of Ukraine requirements for assets that can be transferred to ARMA management, as well as requirements about transfer to asset management, along with accompanying documentation, for efficient use and disposal. In the future it would be interesting to investigate the judicial practice of appealing decisions on the transfer of assets in the management of ARMA.*

Keywords: assets; National Agency of Ukraine on the Detection, Investigation and Management of Assets Received from Corruption and Other Crimes; ARMA; asset management.